

YARIM ASIR ÖNCESİNDEN ORYANTALİZME BİR BAKIŞ*

Muhammed Zâhid el-KEVSERÎ

Çev: Seyit BAHCIVAN

Yrd. Doç. Dr. Selçuk Ü. İlahiyat Fakültesi
İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim Üyesi

Tarih boyunca İslâm'a yapılan saldırılarda İslâm düşmanlarının yöntemlerini hatırlamak, onu savunan ve uğruna çaba sarf eden kişinin savunma yolunu aydınlatacak basiretini artıracak herkeşçe kabul edilen bir gerçektir. Bundan dolayı yaptığımız işin bilincinde olmamız için üzerimize düşen, saldırıdaki yöntemlerini hatırlayıp ibret alınacak noktalardan ders almamızdır. İslâm kalesi içinde düzenledikleri bazı entrikalarını belirttikten sonra,¹ şimdi de dışardan yönelttikleri bazı düşmanca faaliyetleri açığa çıkaralım da bu basit örneklerden bilmediğimiz daha pek çok tuzak ve entrika hakkında bilgi sahibi olalım. Tarih kitapları şark İslâm dünyasına karşı asırlarca savaş ilân etme konusunda dayanışma içine giren bağnaz bir haçlı güruhunun haberleriyle doludur. Öyle ki, onlar fitrat dini olan İslâm'ın çeşitli yer ve insanlar arasında hızlı yayılışını gördüklerinden, bizzat kendi yurtlarında dinlerinin akibetinden korkuyorlardı.

Saldırıları çok şiddetli bir şekilde devam ediyordu. Fakat o sırada, inde onların ateşinden ve böbürlenmelerinden asla etkilenmeyen bir aslan vardı. Zira o çağlarda Müslümanlar gerçek anlamda İslâmî hayatın şeref ve üstünlüğünü tadan, kimseye boyun eğmeyen ve şerefli kimselerdi. İslâmî prensipler onların gönülleri ne öyle nüfuz etmişti ki; bu kendilerini o ilkeleri canlarıyla ve sahip oldukları her şeyi bu uğurda feda ederek savunmaya sevk ediyordu. Onların Müslümanlığı sadece dinî günlerde akla gelen Müslümanlık değildi. Onlar aralarında Allah ve Resûlüne düşmanlık edenlere sevgi beslemezler ve hıyanet, yumuşaklık ve korkaklıktan düşmanlara yaltaklanmazlardı. Böylece onlar düşmanların hedeflerine ulaşmalarını engellediler, saldırganlar da gerisin geriye, elleri boş, geldikleri yere dönüp gittiler.

İslâm ve Müslümanlarda gördükleri yüce prensipler ve hayırlı gelişmelerden dolayı ayakları sarsılmış, dizlerinin bağı çözülmüştü. Kendi memleketlerinde dinlerinin geleceğine dair endişeleri arttı. Bu merhalede, batıda İslâm hakkında yalan ve iftirayı yayarak dinlerini, İslâmî tehlikeden uzak tutmaya çalıştılar. Yalnız,

* Bu makale, M. Zâhid el-Kevserî(1371/1952)'ye ait "*Min İberi't-Târîh*", Kahire 1367/1947, adlı eserin 17-29 sayfalarının çevirisidir. Makalenin başlığı tarafımızdan konulmuştur.

¹ Kevserî, adı geçen eserin önceki bölümlerinde Fâtımîlerin nesebinden ve yaptıklarından, İbn Kemmûne, İbn Meymûn ve İbn Melkâ gibi filozofların farklı görüşlerinden bahsetmiştir.

gerçek şu ki; Avrupa'nın pek çok alanda kalkınma ve ilerlemesi Haçlıların bu kanlı savaşlarda doğulularla olan iletişimi sayesinde olmuştur.

Luther (ö. 1546) taraftarlarının meşhur dinî reformu gerçekleştirmeleri bu uyanışın sonucudur. Her ne kadar Protestanlık diğer gruplardaki mevcut olan putperestlikten ileri bir merhale olmaktan öte geçmeyi başaramamış olsa da. Bu dönemde İslâm hakkında nice kuyruklu yalanlar uydurdular. Bu açık iftiraldan, şahsiyet ve karakter sahibi kişinin utancından yüzü kızarır. İslâm bu tür iftiraldan tamamen uzaktır. Hatta tanınmış batılı yazar Henry de Castro (ö. 1913) İslâm ve Müslümanlar hakkında Avrupa'da yaygın olan, gerçekle ilgisi olmayan bu tür yalan propagandalardan yakınıyor ve şöyle diyordu:

“Orta Çağ'da Avrupa'da dinleri hakkında ortaya atılan hurafe ve efsaneler Müslümanlara ulaşıydı acaba ne derlerdi? Çünkü o çağa hâkim olan cehalet, apaçık düşmanlık ve rezil bağnazlık yoluyla bu uydurma masalları ortaya çıkarıyordu. Sonra da şöyle diyordu: “Avrupa'da bugüne kadar İslâm ve Müslümanlar hakkında yaygın olan kötü niyet, o dönemde yayılan bu hurafelerin kalan izinden başka bir şey değildir. O çağda bütün Hıristiyan şairler, Müslümanları putperest olarak tasvir ediyor ve şöyle diyorlardı: “Onların üç dereceli üç tane ilâhları vardır: Mâhon, Opfîn ve Târmâkân.” Avrupalı bu yazarlar şöyle iddia ediyorlardı: “Muhammed kendisinin Tanrı olduğunu ilân ettiği bir din ortaya çıkardı.” Bundan daha çirkini ve daha garibi, putperestliği yıkıp kökünü kazıyan, yapılan putları kıran ve onları yok eden Muhammed (sav)’i, insanları altından yapılan kendi heykeline tapmaya zorlayan bir adam olarak tanımalı idi. Hıristiyanlar İspanya'da Müslümanları Sarakusta (Saragossa) surlarına kadar sürdükleri zaman, Müslümanların geri dönüp putlarını yok ettiği yaygarasını çıkardılar. Onların çıkardığı bu asılsız yayın, Müslümanlara yaptıkları “onlar putperestler” şeklindeki iftiraları ortaya çıkıp da rezil olma korkularından kaynaklanmaktaydı. Hâlbuki onlar, Müslümanların yurtlarını ele geçirdiklerinde camilerinde bir tane bile put bulmuş değillerdi. Hatta o dönemdeki şairlerden biri, Müslümanlar hakkındaki yaygın hurafeyi şöyle şiire döktü: “-Müslümanların tanrısı- Opfîn bir mağaranın içindeydi. Müslümanlar onu dövdüler, tel'in ve tahkir ettiler, paramparça ettiler ve ayaklar altında çiğnediler. Sonra da ikinci tanrıları Mâhûn'u bir çukura attılar da domuz ve köpekler onu çiğneyip parçaladılar. Dünyada hiçbir ilâh böyle bir aşağılanmaya maruz kalmamıştı. Sonra da Müslümanlar bu yaptıklarına pişman oldular ve tahrip ettikleri putlarını yeniden yaptılar. Putperestliğin Müslümanlar arasında yeniden canlanması üzerine Kral Şarl (Charles 1516?), Sarakusta'ya girdiğinde, Müslümanların putlarını aramaları için her tarafa adam gönderdi. Bunun üzerine Müslümanlar camilere girip putları demir balyozlarla kırdılar. İşte yalan ve iftira olarak böyle şeyler yaydılar Müslümanlar hakkında.” De Castro'nun Hıristiyanlardan naklettikleri işte bunlar.

Şair (Paul) Ricoeur (ö. 1913) şöyle diyor: "Tanrım! Azabını Mâhûn'a tapanlara gönder." -Kastettiği Muhammed (sav) ümmetiydi, sanki onlar Mâhûn denilen puta tapıyormuş gibi!- Bu şair, Haçlı asilzâdelerini İslâm'a karşı seferberliğe davet ediyor ve şöyle diyordu: "Kalkınız! Mâhûn ve Târmâkân denilen putları yıkın, ikisini de yakın ve kendi tanrınız uğrunda onları kurban edin." Batılılar Orta Çağ'da İslâm ve Müslümanlara böyle düşmanlık yapıyorlardı. Avrupa'da İslâm aleyhinde uydurulan bu iftira ve hurafeler uzun zaman devam etti. Hatta Orta Çağ'ı takip eden yüzyıllar, İslâm'a iftira ve düşmanlığın özünde geçmiş yıllardan daha da iyi değildi. Metotlar değişik olsa bile.

Aralarında İslâm aleyhindeki propagandalarında uydurdukları yalan ve iftira şekillerine dikkat edenler çoğalınca, batılı propagandistlerden gerçekleri çarpıtanlar, İslâm'a zarar vermede başka bir yöntem takip etmeye başladılar. Bu, doğuda yazılmış kitaplardan nakletmek suretiyle İslâm ve İslâm Tarihi hakkında tarafsız araştırmalar yapma görüntüsünü vermek şeklindeydi. Böylece XVII. yüzyıldan itibaren, doğuda yazılmış kitaplarda İslâm tarihini çarpıtmak düşüncesiyle buldukları bazı metinleri kendi dillerine çevirmeye başladılar. İlk işleri; Saîd b. el-Batrîk el-İskenderânî (ö. 328/940),² eş-Şeyh el-Mekîn Cercis b. el-Amîd (ö. 672/1273),³ Ebu'l-Ferac Ğerġeriyos (Grégoire) b. Hârûn el-Malatî (İbnü'l-İbrî diye bilinir, ö. 685/1286)⁴ gibi doğu Hıristiyanlarının kitaplarında buldukları -yukarıdaki maksatlarına hizmet edebilecek- şeyleri; sonra İbn Sebe (ö. 40/660 civarında) uzantısı aşırı Şiîlerin yazdıkları kaynaklardakileri, bilâhare de el-Vâkıdî (ö. 207/823),⁵ İbn Hişâm (ö. 213/828), et-Taberî (ö. 310/923) gibilerinin kitaplarındakileri ve buna benzer doğru yanlış her şeyi içine alan türden ve ihtiva ettiği nasların ve senetlerinin ciddi bir süzgeçten ve kapsamlı bir tenkitten geçmesi gereken kitaplardakileri tercüme etmek oldu.

İlk ilgilendikleri siyer ve megâzî kitaplarıydı. Zira bu kitaplarda şüphe yaratmak, Oryantalistlerin haberleri sunmadaki sakat yöntemlerini, aldatma biçimlerini bilmediklerinden ve İslâmî ilimlerdeki sığlıklarından dolayı batı taklitçisi toy şarklılar nezdinde meyvesini vereceğini biliyorlardı.

İlk dönem siyer yazarlarının en önemlilerinden Mûsâ b. Ukbe'dir (ö. 141/758).⁶ Buhârî (ö. 256/870) onu kaynak alır. Onu herkes övgü ile anıyor,

² Zirikî, Hayruddîn, *el-A'lâm*, Beyrut 1980, III, 92.

³ Zirikî, *el-A'lâm*, II, 116.

⁴ Zirikî, *el-A'lâm*, V, 117. Bu üçünün tarihleri de basılmıştır.

⁵ İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, Tahk. Mahmûd İbrahim Zâyid, Beyrut ?, II, 290; Zehebî, *el-Kâşif*, Tahk. Muhammed Avvâme, Cidde 1992, II, 205; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, Tahk. Ali Muhammed el-Becâvî, Beyrut ?, III, 662-666; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, Tahk. Muhammed Avvâme, Beyrut 1986, s. 498.

⁶ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, IV, 214; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 552.

ancak İbn Şihâb'dan rivayetleri konusunda Hâfiz el-İsmâîlî (ö. 295/908) "Ondan hiçbir şey işitmediğini" kaydediyor. İbn Şihâb (ö. 124/742)⁷ siyer ve megâzî alanında daha çok mürsel rivayetleri kullanmaktadır. Şâfiî ve İbn el-Kattân'a (ö. 198/813)⁸ göre de onun mürsellerinin bir değeri yoktur. Tarih sahibi İbn Cerîr et-Taberî'ye gelince; onun hadis, tefsir ve fıkhıta makamı yücedir. Ancak *Târîh*'inde zikrettiğine sıhhat garantisini vermemiştir. Hatta I. cilt 5. sayfada şöyle diyor: "Bu kitabımda, sahih olmasına bir vecih bilinmediğinden, hakikatte/gerçekte bir anlamı olmadığı için, okuyucunun kabul etmeyeceği, duyanın çirkin göreceği şeyler bilinsin ki bizim tarafımızdan getirilmemiştir. Bunlar onları bize nakleden bazıları tarafından getirilmişlerdir. Biz de, bize aktarıldığı şekilde onları aktardık." Aynı yerde yine şöyle diyor: "Zira biz bu kitabımızla hüccet getirmeyi hedeflemedik..."

Bundan anlaşılıyor ki; *Târîh*'te getirdiği rivayetlerin mesuliyetini üstlenmemiş, onu bu rivayetleri kendisine aktaranların omuzlarına yüklemiştir. Megâzî sahibi Muhammed b. İshâk (ö. 151/768)⁹ hakkında tenkitçiler ihtilâf etmişlerdi. Pek çok kimse onu yalancı olarak niteledi. Ebû Hanîfe ve Mâlik onu tasvip etmiyorlardı. Megâzî alanında onu güçlü görenler, şüpheli yerlerde bulunması zor olan birtakım şartlar ileri sürdüler. İbnü'n-Nedîm'in (ö. 438/1047) *Fihrist*'inde¹⁰ onun hakkında geniş bir bilgi vardır. Mesela şöyle denilmektedir: "Tenkit edilmiş, metodu beğenilmemiştir. Anlatıldığına göre: Medine emirine, Muhammed'in kadınlarla aşk hikâyeleri anlattığı iletili. Emir de, getirilmesini emretti. Getirilince onu kırbaçlattı ve Mescit'in gerisinde oturmasını yasakladı. Yakışıklıydı. Deniliyor ki; ona şiirler yazılıp getirilir ve bunları siyerle ilgili kitabına dâhil etmesi istenir, o da bunu yapardı. Kitabına, şiir râvîlerine göre kendisini küçük düşürecek şiirler koydu..." Cumhur, megâzîde bilinen bazı şartlarla onun güçlü kabul edilebileceği kanaatindeydi. Onun gibilerinin rivayetlerine, sadece rivayeti aktaran senetteki râvîleri incelemek şeklinde de olsa, teenni ile yaklaşmak gerekir. Ondan rivayette bulunan Ziyâd el-Bekkâî (ö. 183/799)¹¹ ihtilâflıdır. Nesâî (ö. 303/915) onu zayıf kabul etmiş, İbnü'l-Medîni (ö. 234/849)¹² ise rivayetini almamıştır. Ebû Hâtîm (ö. 277/890),¹³ onun hakkında: "Kendisiyle ihticac edilmez" demiştir. Diğer râvîsi Seleme b. el-Fadl er-Râzî (ö. 191/806)¹⁴ de aynı şekilde ihtilâflıdır. Ebû Hâtîm

⁷ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 219; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, IV, 40; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 506.

⁸ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 366; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 591.

⁹ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 156; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, III, 468-475; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 467.

¹⁰ İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, Beyrut 1978, s. 136.

¹¹ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 411; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, II, 91-92; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 220.

¹² Zehebî, *el-Kâşif*, II, 42-43; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, III, 138-141; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 403.

¹³ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 155; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 467.

¹⁴ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 454; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, II, 192; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 248.

onun hakkında da: “Kendisiyle ihticac edilmez” demiştir. Bu Seleme'nin de râvîsi Muhammed b. Humejd er-Râzî'dir (ö. 248/862)¹⁵ ki, o da ihtilâfıdır. Birçok kişi, onu çirkin bir şekilde yalancı kabul etmiştir. İbn Cerîr, İbn İshâk'ın rivayetlerini onun kanalıyla aktarır. Hişâm b. Muhammed el-Kelbî (ö. 204/819),¹⁶ babası ve el-Vâkidî hakkındaki söylenenler herkesçe bilinmektedir. El-Velîd b. Müslim'in (ö. 196/811) râvîsi Muhammed b. Âiz ed-Dımeşkî (ö. 233/847)¹⁷ hakkında Ebû Dâvûd (ö. 275/888): “Ona Allah selâmet versin” der. Ebû Hâtim'e göre, *Kitâbü'r-Ridde* ve *el-Fütûh* sahibi Seyf b. Ömer et-Temîmî'nin (ö. 200/815)¹⁸ sözüne itibar edilmez. Pek çok kimse de onu zayıf olarak nitelemektedir. Hatta İbn Hibbân (ö. 354/965) onu uydurmacılıkla itham etmektedir. Ondandır rivayette bulunan Şuayb b. İbrahim (ö. 199/814),¹⁹ İbn Adıyy (ö. 365/976) ve Zehebî'ye göre tanınmayanlardandır. Onun sefeye hakaret içeren haberleri vardır. Bu Şuayb'dan rivayette bulunan es-Serıyy b. Yahyâ (ö. 167/783)²⁰ sika olarak görülmemektedir. O, Seyftan yaptığı rivayetlerinde İbn Cerîr'in şeyhidir. Seyftan önceki râvîlere gelince; onlar çoğunlukla meçhul râvîlerdir. İbn Cerîr'in siyer alanındaki senetleri böyle olunca, siyerle ilgili malûmatı bize aktaran ve ilimde ondan daha aşağı olanların rivayetlerinin kabul zorunluluğu bir tarafa, bizzat onun siyerdeki rivayetlerinin araştırılmasının zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle de kendisinin tek başına rivayet ettiği konularda. El-Ya'kûbî (ö. 292/905'ten sonra) saldırgan bir Şîî'dir. *El-Eğânî*'nin yazarı Ebu'l-Ferac el-İsfehânî (ö. 356/967) sahih haberleri nakleden kimselerden değil, aksine sohbet/eğlence erbabındandır. O, –kesinlik ve sağlamlık ifade eden- “haddesenâ” ve “ahberanâ” kalıpları ile enteresan şeyler nakletmektedir. Bundan dolayı –yalancılıkla- itham edilmiştir. Nevbahtî (ö. 310/922), o “çok yalancı bir kimseydi. Dükânlar kitaplarla dolu, çarşı hareketli olduğu sırada sahafılar çarşısına gelir, birçok kitap satın alır ve evine götürürdü. Sonra da bütün rivayetleri bu kitaplardan olurdu” der. Allah ilim erbabını bu pis ve zanlıdan müstağni kıldı. İşte bunlar, hakikat aşıklarını haberlerin senetlerini, özellikle de, İslâm düşmanlarının bilmeyerek veya bu haberleri geçersiz kılacak illetleri bilmezlikten gelerek, tek başına kalınan ve şüpheli yerlerde, titiz

SÜİFD / 23

189

¹⁵ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 166; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, III, 530-531; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 475.

¹⁶ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, IV, 304-305.

¹⁷ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 183; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, III, 589; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 486.

¹⁸ Zehebî, *el-Kâşif*, I, 476; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, II, 255-256; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s.262.

¹⁹ Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, II, 275.

²⁰ Zehebî, *el-Kâşif*, II, 427; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, II, 118; İbn Hacer, *Takrîbü't-Tehzîb*, s. 230. Aksine onu Ebû Hâtim, Ebû Zür'a, İbn Maîn, Nesâî ve başkaları tevsik etmiştir. Onu sika görmeyen sadece Ebu'l-Feth el-Ezdî'dir. O da pek çok kimse tarafından bu görüşünde hatalı bulunmuştur.

tir. Bu konuda *İslâm* dergisi'nde (sayı: 5, yıl 1362 h.) "Hâlid b. el-Vefîd ve Mâlik b. Nüveyra'nın Öldürülmesi"²¹ adlı makalemde tafsilâtli bilgi verdim. Orada, İbn Nüveyra olayıyla ilgili çelişkili haberlerdeki değişik illetleri belirttim. Doğu ve batılılardan ithamlı ve zanlı kimselerin yazdıkları ilk döneme ait haberleri içeren kitapları, o haberlerdeki fesat yolları ve onları ayıklama yöntemleri hakkında deneyimi olmaksızın okuyor da, sonra da, süzgeçten geçirmeden onlara dayanarak bir şey yazan veya onlardan bir şey tercüme eden kimse hem kendisi helâk olur, hem başkasını helâk eder ve doğru yoldan sapmış olur.

Dinine ve onuruna düşkün olan herkese tavsiyem, ilk dönemdeki haberleri, ilim süzgecinden geçirme yolları ve anlayış ölçüleriyle ayar yöntemlerini öğrenerek son derece ihtiyatlı karşılamaktır.

Bir makalemde²² şöyle demiştim: "Her devirde İslâm düşmanlarının ne derece çaba sarf ettikleri ve her nesilde hilelerin yeni şekiller aldığı araştırmacının malûmudur. Rivayetlerin tedvini döneminde, haberleri nakleden râvîler arasına, İslâm'ın ve onun davetçilerinin adını kötüye çıkaracak yalanları yaymak için kendilerini kamufle ederek gizlice girmeleri onların hileleri türündendir. Uydurulan bu yalanlar yeterli basirete sahip olmayan râvîler nezdinde kabul gördü ve onları kitaplarda ebedileştirdiler. Öyle ki, her asırda İslâm'a savaş ilân edenler ona tuzak kurmak için devamlı bunları vesile ettiler. Fakat Allah sonsuz lütfuyla haberlerin ayarı saf olanlarıyla ayarı bozuk olanları birbirinden ayırt edecek otoriteler verdi. Böylece bu ölçülerle değerlendirmeyi bilenlere göre, İslâm'ın öğretileri ve haberleri, hile ve düşmanlarının tuzağından sağlam bir koruma altına alınmış oldu. Batılı yazarların İslâm'a saldırma yöntemleri, iki asırdan bu yana hakikatleri çarpıtma metodu ortaya çıkıncaya kadar, soyut hakaret ve sırf iftira atma şeklindeydi. Tarafsız ilmî araştırma kılığına bürünerek doğuluların kitaplarından yalanları seçip alıyorlar, sonra da onlarla ilişkisi olan tecrübesiz doğulular onların yazdıklarına kanıp inanmaya ve kendi yaşadığı soydaşları arasında onların saçmalıklarını yaymaya başladılar. Böylece ortalığı fesat kaplamış ve buna bir çare bulmak gerekmişti. Bundan dolayı da bugünkü edebiyatçılardan siyer yazarlarına, eski yeni, doğru ve batıda yazılmış siyer kitaplarına ihtiyatlı yaklaşmaları ve gerekli donanımına sahip olmaları; tenkit ehli nazarında muteber olan ölçülerle hakikatleri ayıklamaya daha çok çaba sarf etmeleri zaruret halini almıştı. Bunu yaparken de günlük gazetelerdeki edebî konularda ve modern hikâye ve romanları yazmada alışmış oldukları aşırı serbestliği de kalemlerine vermemeleri icap etmekteydi. Görüşlerini ortaya koyarlarken, kitaplardan alıntılarında ve doğru tenkit ölçüğine vurdukları

²¹ Bu olay ve makale için bkz. Kevserî, *Makâlât*, Matbaatü'l-Envâr, Kahire 1372, s. 455-462. Ayrıca: Şiblî, *Asr-ı Sâddet*, trc: Ömer Rıza Doğrul, İstanbul 1973, V, 185-188.

²² Kevserî, "Hâlid b. el-Vefîd ve Mâlik b. Nüveyra'nın Öldürülmesi", *Makâlât*, s. 455-456.

bir sonuca giderken de son derece ihtiyatlı olmalıydılar. Özellikle doğuya ait kitaplardaki yabancı unsurları tanımada bu şekilde titiz davranırlarsa, batılların kitaplarındaki hile türlerini yok etmek kendilerine kolaylaşacaktır.

XVIII. ve daha sonraki yüzyıllarda batılların İslâm aleyhine yazdıkları eserler Allâme Şiblî en-Nu'manî el-Hindî'nin (ö. 1330/1914) *Siyeru'n-Nebî*²³ adlı eserinin mukaddimesinde verilmiştir. Bu, Siyer-i Nebevî'yi yanlışlardan ayıklama ve bu alanda bazılarının ortaya attıkları şüphelere cevap verme hususunda iyi bir kitaptır. Başkalarına göre hataları azdır. Enteresan olan, doğulu yazarlardan pek çoğunun siyer ve ilk dönemin tarihi hakkında batılların eserlerine kanmalarıdır.

Bundan daha enteresan olan ise; *Menâr* sahibi'nin (Reşîd Rızâ, ö. 1354/1935) İtalyan Kont Caetani'nin (ö. 1926)²⁴ on ciltlik *Havliyyât/Süreli Yayınlar* diye meşhur olan *İslâm Tarihi*'ne takriz yazdığını ve ona övgüler yağdırdığını görmemizdir. Hâlbuki bu kitap, yazarı ne kadar tarafsız araştırmacı görüntüsünde olursa olsun, bu konuda yazılmış en zararlı kitaptır.²⁵ Aynı şekilde onun *Menâr*'ında, Hollandalı Dr. Dozy'nin (ö. 1883)²⁶ *İslâm Tarihi*'ne övgüde bulunduğu da görülmektedir. Hâlbuki Dozy, Avrupalılar arasında İslâm tarihi hakkında yazıp da hakikatleri en çok çarpıtan kimsedir. Şeyh Muhammed Abduh (ö. 1323/1905) Ekolünde İslâm'ı savunmaya soyunan kişi (Reşîd Rızâ), en zararlı kitaplara, iki kitabın da ne asıl ve ne de tercümelerine muttali olarak, böyle bol keseden övgüler yağdırırsa, doğuya ait ilimlerde yeterli birikime sahip olmadan batı kaynaklarından beslenen gençlerin hali nice olur! Allah İslâm'ı, İslâm'ın mukaddeslerini böylesi savunucuların şerinden korusun. Sonra Yahudi ve onlarla birlikte diğer Oryantalistler kendilerine İslâm'ın temel kaynaklarında şüphe oluşturma imkânı verir arzusuyla Kur'an ve Kur'an İlimleri, Hadis, Fıkıh ve Usûlü, Kelâm ve Mezhepler Tarihi'nde araştırmalar yapmaya başladılar. Yaptıkları araştırmalarda amaçlarını gizlemeye ve kurbanlarına bütün araştırmalarında hak ve hakikat peşinde olduklarını zannını vermek için, bazı konularda hakşinas görünmeye gayret ettiler.²⁷ Ancak onlar avlarını kolayca avlamak için oltasına iştah kabartıcı bir yem takan avcıya benzerler. Oltaya yakalanmak, manevî hayatını koruyacak feyizli şark kaynağından kana kana içmeden önce batı kaynaklarına yönelenlerin akıbetidir. Bu grup Oryantalistlerin kurbanları hayli kabanktır. Bu tür çarpıtıcıların en tehlikelisi, ırken Macar, dinen Yahudi, İslâm düşmanlığında köklü, bütün hayatı bu yolda geçen Goldziher'dir (ö. 1921).²⁸ O içinde bulunduğumuz yüzyılda yaşayanlardandır.

²³ Age., I, 73-77.

²⁴ Zirikî, *el-A'lâm*, V, 250; el-'Akîkî, Necîb, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1965, I, 372-373.

²⁵ Ayrıca bkz. Kevserî, *Makâlât*, s. 59, 576.

²⁶ Zirikî, *el-A'lâm*, III, 38-39; el-'Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, II, 658-661.

²⁷ Oryantalistlerin Kur'an ilimlerindeki araştırmalarının maksadı için bkz. Kevserî, *Makâlât*, s. 17.

²⁸ Zirikî, *el-A'lâm*, I, 84; el-'Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, III, 906-908.

Onun Kur'an ve Kur'an İlimleri, Hadis ve Usûlü, Fıkıh ve Usûlü, Kelâm ve kelâmcıların ekleriyle ilgili araştırmaları vardır. Amacına göre beğendiği kaynaklardan seçtiği metinlere, uzmanlarına göre taşımadıkları anlamlar yüklemeye aşırıya kaçarak ve o kaynakların güven ve müracaat etmedeki derecelerinin farklılığını görmezlikten gelerek, istediği sonucu elde etmede son derece mahir ve sahtekârdır.²⁹ Keşke İslâm'a büyük düşmanlık besleyen bu Macar'ın kitaplarını kontrol edecek ilmî bir komisyon kurulsaydı, o zaman gözü olan herkes için sabah ortaya çıkar ve bu hilekâr ve kurnaza cevap verme de kolaylaşırdı. Fakat yeterli çalışma yapılmadan bazı Ezherliler marifeti ile bu kitapların tercüme edilmesi ve tam cevaplar verilmeden yayınlanması, İslâm düşmanlarından şüphe ortaya atanların şüphelerini, olduğu gibi Dâd Dili/Arapça'yı konuşanların dikkatlerine sunmak İslâmî çevrelere onların şüphelerini ulaştırmada fitnecilere vekâlet etmek anlamına gelir. Bu da –kanaatimizce- İslâm'ın yegâne kalesi olan Ezher'in rıza göstermemesi icap eden bir husustur. Öyleyse, seneler önce Goldziher gibilerinin kitaplarını tercüme etme ve yayınlama hususunda Ezher'in yayınladığı kararın, çekinmeden, tam olarak ve eksiksiz bir biçimde, hakkıyla onlara cevap verme şartına bağlı olması icap eder; yoksa çağa ayak uydurma görüntüsü vermek arzusu ve varlığının asıl gayesine ve kendisine akıtılan ümmetin mallarına bakmaksızın Ezher, görevinin tersini yapmış olur. Vakia zamana ayak uydurma hastalığı ilkesiz âlimi doğruya küçültücü bir mercek, batıya da büyültücü bir merceklerle bakmaya sevk eder; böylece pek çok İslâmî cemaatin arzusunu nazar-ı itibara almadan, İslâm dışı heyetlerden kendisine yapılan davetlere süratle icabet eder. Temel İslâmî ilimlerde açık eksikliği giderme ve içerdeki gedikleri yamamaya özen gösterme yerine, batı ve doğu dünyasında hukuk veya dinler alanında yapılan kongrelere heyetler göndermeye koşar. Oryantalistlerin üniversitelerine heyetler gönderir, o diyarlarda İslâm'ı yaymak için değil, aksine doğu İslâm dünyasına karşı yayılmacı, düşmanlık gibi gizli niyetler besleyen, o üniversitelerin hocalarının elinde İslâmî ilimlerde derinleşmek için. Bu şekilde çeşitli dinler ve mezheplerle gönül rahatlığıyla kardeş olur. Böylece Ehl-i haktan sapmış mezhepler, fırkalar ve dinlere mensup kimselerden oluşan "dış" yönlendirme ile içeride ve dışarıda oluşan cemaatlere karşı, grupları yakınlaştırma, aralarında sevgi ve kardeşlik tohumları ekme, ihtilâf ve ayrılık noktalarını gündeme getirilmeden, kendilerinin ihtilâfsız, müşterek, ebedî tek mesajı ve tek dini "Esperanto dini" olsun diye, hepsini toptan dinler arası ortak ilkeler etrafında birleştirme perdesi altında hoşgörülü davranır. Bununla faka bastırılmak istenilenler Müslümanlardır. Dinlerin birleştirilmesini seslendiren bu cemiyetler, ancak İslâm dinine ve İslâm fihhına –bu terk edilmesi gereken bir taassuptur diyerek- sanılma noktasından, doğunun ayağını kaydırmak

²⁹ Ayrıca bkz. Kevserî, *Makâlât*, s. 57, 576.

istiyorlar. Böylece onlar yutmak isteyen batılıların boğazında kolay bir lokma haline gelmiş olurlar. Zira temessükü olmayanın, hamiyeti, izzet-i nefsi, gücükuvveti ve onuru da olmaz. Kişiliği de rüzgâr önünde yaprak gibi olmuş olur, rüzgâr onu istediği yere savurur. Bu karma din de İslâm dini olmaz. Allah “*Dinlerine uymadıkça Yahudiler de, Hıristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır*”,³⁰ “*Şüphesiz Allah nezdinde hak din İslâm’dır*”³¹ ve “*Kim kendisine İslâm’dan başka din ararsa bu ondan asla kabul edilmeyecektir*”³² buyurmaktadır. O halde bunların davet ettiği Esperanto dini, Allah elçilerinin sonuncusunun –salât ve selam ona ve bütün hepsine olsun- davet ettiği tevhit dininden başka bir dindir.

Bunlar cemaatte dinî, ahlakî ve siyasî çözülmeyi çabuklaştıran ve –İslâm’ın ilk doğuşundan bugüne kadar onurumuzu, şerefimizi, kimliğimizi ve dinimizi koruyan- İslâm fikhinin yapısını bozan şeylerdir. Aynı şekilde, canlı ve eşsiz bir izzete sahip bu ümmeti yetiştiren İslâm akidesini de gönüllerden yok eder.

Dinler kongresine temsilci üye göndermek en azından –Müslümanlar adına- onlar nezdinde İslâm’ın diğer batıl dinlerle eşit olduğunu itiraf anlamını taşır. Bunda hangi kazanç söz konusudur? İslâm bu durumu nasıl onaylar? Bir Müslüman, kendi dininin dışında bir dine yaklaşmak adına, İslâm’ın bazı hükümlerinden nasıl vazgeçmeyi caiz görür? Bu, Kitap’ın bir kısmına iman edip diğer bir kısmını inkâr etmekten başka bir şey değildir. Sonra, bir hukuk kongresini kabul etmekle, İslâm fikhinin yasama kaynaklarından biri olması şeklinde, meşhur Roma hukuku kategorisine koymanın dışında ne kazanınız? Bu, Avrupa kanunlarının, Mosehem’in(?) *Kilise Tarihi* adlı kitabından anlaşıldığına göre, genelde İslâm fikhinden, özelde komşuluk münasebetiyle özellikle de İmam Mâlik’in fikhinden ne kadar aldığını bilmeyenlerin basit bir gururudur. Geçen yüzyılın sonlarında Mâlikî mezhebinin büyüklerinden Şeyh Mahlûf (b. Muhammed) el-Münyâvî (ö. 1295/1879),³³ batının, Mâlik’in fikhinden aldıkları şeyler konusunda bir kitap yazdı. Bu kitap, Dâru’l-Kütübi’l-Mısriyye, no:1085(değişik ilimler)de bulunmaktadır. Konuyla ilgili yazarların kitaplarından anlaşıldığına göre, bizzat Avrupalılar tarihte bir dönem bizim ilimlerimize muhtaçtılar. Hiçbir gün biz onlara her şeyde, hatta İslâm fikhinde ve İslâmî ilimlerde muhtaç değildik. İslâm ülkelerindeki yaptıkları vasıtasıyla düşmanların bu çabaları, ancak içimizde haklı olarak İslâm fikhine karşı taşıdığımız kutsiyet duygusunu yok etmek ve onu idarecilerin arzularına göre değişen beşerî kanunlar kategorisine koymamız içindir. Bu konuda onlara uydu-

³⁰ Bakara 2/120.

³¹ Âl-i İmrân 3/19.

³² Âl-i İmrân 3/85.

³³ Bu kitap, *el-Mukâranâtü’t-teşrî’iyye: Tatbîku’l-Kânûn el-Medenî ve’l-Cinâî alâ Mezhebi’l-İmâm Mâlik* adı ve Muhammed Ahmed Sirâc ve Ali Cum’a Muhammed’in tahkikiyle Mısır’da 1999 yılında yayımlanmıştır.

ğumuz zaman, vefa ve bağlılığımızın kaynağı olan bu güçlü bağı ellerimizle kesmiş ve bir yasama kargaşasına düşmüş oluru. Bu, İslâm düşmanlarına göre değerli bir hedeftir. Yaptıkları vasıtasıyla içinde zaman zaman İslâm fikhına, birleştirme, yakınlaştırma, onunla önceki kanunlar arasında mukayese yapma, ıslah adıyla onun problemlerini batının süzgeciyle eleme gibi değişik yöntemlerle ona dokunmayı sevimli hale getirmeyi ortaya atıyorlar. Bütün bunlar, birkaç seneden beri modern Ezher'de tehlikeli işaretlerini gördüğümüz ve zamanında da pek çoğundan bahsettığımız şeylerdir. Bu yaklaşımların arka planlarını uzun uzun anlatmaya burası müsait değildir. Ben öyle görüyorum ki, yakında Ezher'in idaresini üstlenecek olan Şeyh/Rektör,³⁴ eğer İslâm'ın ve İslâmî ilimlerin yegâne kalesinin şeyhi olarak görevini yapmak isterse, bırakılan yükün her yönden son derece ağır olduğunu görecektir. Gidişatı düzeltme, eğitim ve öğretim işlerini ıslah ve Ezher'i yeniden canlandırmada kendisine muvaffakiyetler temenni ediyoruz. Allah Teâlâ, yegâne hidayete ulaştırın ve muvaffak kılandır. Her şey O'nda biter. Son duamız, "Her türlü övgü ve sena âlemlerin Rabbi olan Allah'ındır; Allah, Efendimiz Muhammed'e, âline ve bütün ashâbına salât etsin" şeklindedir.

³⁴ Kevserî'nin burada kastettiği Şeyh Mustafa Bey Abdürâzık olmalıdır.